

Obisk delegacije Združenja za gozdarstvo pri javnem podjetju za gospodarjenje z gozdovi in gozdnimi zemljišči v republiki Hrvaški »Hrvatske šume«

1 UVOD

S programom dela Združenja za gozdarstvo pri Gospodarski zbornici Slovenije smo v okvirju navezovanja stikov z državami jugovzhodne Evrope v letu 2003 predvideli obisk na Hrvaškem. Dolgo smo neuspešno iskali primerne stike, dokler rezultata ni dalo staro poznanstvo s hrvaškim kolegom, ki je nekaj časa delal tudi pri nas na takrat Gozdnem gospodarstvu Kočevje. Prek njega, mag. Štefana Puljaka, ki pri »Hrvatskih šumah« vodi službo za razvoj, smo navezali stik z mag. Josipom Dundovićem, bivšim direktorjem »Hrvatskih šum«, ki sedaj opravlja funkcijo svetovalca direktorja. Ko je bil vzpostavljen ta stik je bil obisk organiziran in realiziran prej kot v enem mesecu.

Za boljše informiranost in lažjo primerjavo z našimi razmerami si oglejmo prikaz, ki so ga hrvaški kolegi pripravili za naš obisk.

2 HRVAŠKI GOZDOVI IN GOZDARSTVO

2.1 Pregled državnih gozdov

Gozdovi in gozdna zemljišča so za republiko Hrvaško dobrine posebnega državnega pomena. Gozdovi so posebno naravno bogastvo in s svojimi splošno koristnimi funkcijami predstavljajo posebne naravne in gospodarske osnove. Republika Hrvaška s svojo zakonodajo, ki ima cilj ohraniti naravo in človekovo okolje ne zaostaja za drugimi evropskimi državami. Prizadevanja za celovito ohranjanje okolja je privedlo do nastanka Deklaracije o zaščiti okolja v Republiki Hrvaški, ki jo je hrvaški sabor sprejel leta 1992. V deklaraciji je poudarjeno, da je Hrvaška izrazito bogata z različnimi naravnimi lepotami, posebnost pa so naravni gozdovi, s katerimi je treba racionalno gospodariti.

Zaradi enovitega in trajnega gospodarjenja z vsemi gozdovi so v Zagrebu leta 1990 ustanovili enovito podjetje "Hrvatske šume" s skoraj 14.000 zaposlenimi, ki je z delom pričelo leta 1991. V letu 2002 je podjetje postala družba z omejeno

odgovornostjo in 9.000 zaposlenimi. Skladno s projektom mora podjetje postati dinamična in dobičkonosna gozdarska družba, ki upravlja z naravnimi potenciali na ekološko trajen način, usmerjena proti trgu in kupcem, komercialno motivirana in socialno odgovorna. V obdobju prestrukturiranja od leta 2002 do 2006 bo podjetje sledilo naslednjim petim velikim izzivom:

- Povečanje prihodkov od prodaje lesa (uvajanje tržnih odnosov z lesno industrijo);
- zmanjšanje direktnih in indirektnih stroškov;
- povečanje prihodkov z novimi dejavnostmi na vsaj 5 % skupnih zunanjih prihodkov;
- socialno odgovoren način izvajanja planov zaposlovanja in
- dosledno spoštovanje določil mednarodnega FSC standarda.

"Hrvatske šume" so v zvezi s tem že dosegle naslednje rezultate s pomembnim dolgoročnim vplivom:

- Zaradi zahtev kupcev so 17. oktobra 2002 pridobili FSC (*Forestry Stewardship Council*) certifikat, kar potrjuje, da z gozdovi gospodarijo po strogih ekoloških, socialnih in ekonomskih standardih.

• "Hrvatske šume" so v sodelovanju z Državnim zavodom za standardizacijo in meroslovje in Gozdarsko fakulteto sprejele Evropske norme kot hrvaške norme (HRN - EN - 1999) za najvažnejše gospodarske vrste listavcev (hrast, bukev, topol, jesen in javor). V ta namen so v letu 2000 opravili izobraževanje strokovnega kadra za njihovo uporabo. Izdelana je bila primerjava med HRN 1995 (JUS) in HRN - EN - 1999. Na podlagi odloka Ministrstva za gospodarstvo uporabljajo HRN - 1995.

• V lastništvu "Hrvatskih šum" sta v letu 2003 začeli poslovati dve novi družbi: HŠ Tours in HŠ Consult.

• Še vedno je 10 % hrvaških gozdov nedostopnih zaradi miniranih površin. Postopek odstranjevanja min je zelo drag in zahteven, vendar se tudi tako ustrezno s površino povečuje tudi proizvodnja gozdnih lesnih sortimentov.

Skupni posnetek predstavnikov »Hrvatskih šuma« in udeležencev obiska Združenja za gozdarstvo. (Foto: Branko Južnič)

• Prizadevajo si pri razvoju novih dobičkonosnih programov, zlasti s področja pridobivanja energije iz biomase.

Gospodarjenje z gozdovi se izvaja v skladu z gozdno gospodarskimi podlagami, ki jih izdelujejo vsakih deset let. Cilji gospodarjenja so naslednji:

• Enovito gospodarjenje z vsemi gozdovi države.

• Stalna vlaganja v obnovo gozdov in krepitev ekoloških funkcij gozdov.

• Zagotavljanje celovitega varstva gozdov.

• Racionalna proizvodnja v tržnih pogojih.

• Visoka kakovost proizvodov in boljša izraba biomase.

• Optimalna odprtost gozdov z gozdnimi prometnicami.

• Stalno poudarjanje pomena in vloge gozdov in gozdarstva.

Osnovna načela gospodarjenja z gozdovi so trajno gospodarjenje z ohranjanjem naravne sestave in pestrosti gozdov ter povečanje stabilnosti in kakovosti gospodarskih in splošno koristne vloge gozdov.

V Republiki Hrvaški pokrivajo gozdovi 44 % kopne površine državnega ozemlja in skupaj z

gozdnimi zemljišči predstavljajo enkratno gozdno gospodarsko področje na 2.485.611 ha. Strnjeni gozdovi pokrivajo 2.100.000 ha kar predstavlja 37 % površine. Od tega je 81 % državnih in 19 % zasebnih gozdov. Semenski gozdovi, ki so najvrednejši, zavzemajo 64 % površin, panjevski gozdovi, grmišča in ostali nizki gozdovi (šikare) 32 %, ostale degradirane oblike pa še 3 % poraslih površin. Plantaže in kulture pokrivajo le 1 % vseh poraslih površin.

V skupni lesni zalogi prevladujejo listavci s 84 % deležem: bukev 37 %, hrast dob 15 %, hrast graden 10 %, ostali hrasti 1 %, gaber 7 %, jesen 4 % ter javor, robinija, domači kostanj, lipa, jelša in topol 10 %. Delež iglavcev je komaj 16 %: jelke 10 %, smreka 2 %, črni bor 1 %, ostali bori 2 % in drugi iglavci 1 %.

Gospodarski gozdovi pokrivajo 1.878.790 ha ali 94 % celotne površine gozdov. Ostalo so varovalni gozdovi s površino 88.839 ha ali 5 % deležem in gozdovi s posebnim namenom na 23.909 ha ali 1 % deležem. Lesna zaloga znaša 278.232.621 m³, tekoči letni prirastek je 8.123.496 m³ in letni etat 4.934.199 m³.

Glavna odlika hrvaških gozdov je, da so po sestavi drevesnih vrst kar 95 % naravni gozdovi.

Varstvo gozdov neposredno vpliva na varstvo vsega okolja. Glavne smernice veljavnega gospodarjenja z gozdovi so opredeljene v Zakonu o gozdovih (1983, 1991) in v Zakonu o varstvu narave (1994), ki vključuje vsa naravna bogastva Hrvaške.

Po stanju iz leta 1999 je od 578.000 ha vseh zavarovanih površin narave po kategorijah Zakona o zaščiti narave 17 % nacionalnih parkov, 70 % naravnih parkov, 6 % posebnih rezervatov in 7 % zaščitene naravne posebnosti, kar prispeva k evropski mreži zavarovanih površin področja Nature 2000. Različne kategorije obsegajo 9,9 % površine Hrvaške. Pri tem je treba poudariti, da se približno polovica, torej 1.057.609 ha hrvaških gozdov, nahaja na krasu. Gozdovi na krasu so pretežno degradirani (makije, panjevci). Sanacije so zato nujne že za boljše opravljanje pretežno splošno koristnih funkcij gozdov. Pri tem je zelo pomembna vloga gozdarske stroke in znanosti. Republika Hrvaška je podpisnica vseh resolucij Ministrskih konferenc o zaščiti in ohranjanju evropskih gozdov (Strasbourg 1990, Helsinki 1993, Wien 2003). Pri sedanji izdelavi planov trajnega gospodarjenja z gozdovi, ki so ga na Hrvaškem začeli izvajati že leta 1765, so podlaga načela omenjenih resolucij.

2.2 Koristi od gozda

V gospodarskih gozdovih se ustvarja prihodek od lesa na podlagi trajnosti, kar pomeni, da se s pridobivanjem lesa ne prizadene sestava in vitalnost gozdnega ekosistema. Varovalni gozdovi so prvenstveno namenjeni zaščiti tal pred erozijo (vode, snega, vetra) medtem ko imajo gozdovi s posebnim namenom lahko rekreacijsko, turistično, estetsko, obrambno in razne druge vloge. V novejšem času postajajo splošno koristne funkcije gozdov pomembnejše kot pa lesna funkcija.

Posredne funkcije gozdov so postale pomembnejše od proizvodnih tako da danes že govorimo o splošno koristnih funkcijah gozdov, ki so lahko 10, 20, 30 in večkrat večje kot znaša vrednost naravne lesne zaloge zrelih gozdov.

2.3 Odnos javnosti do gozdov

Javnost v gozdarstvu vidi na eni strani gospodarsko panogo, ki ustvarja dobiček, na drugi strani pa ji gozd pomeni enkratni in zapleten sistem, ki ima poseben pomen pri vzdrževanju skupnega ravnotežja v biosferi.

Javnost je v odnosu do gozda kot zapletenega ekosistema, ki ga je treba prepustiti naravnemu razvoju vse občutljivejša in ima vse manj razumevanja za gospodarske dejavnosti v gozdu, ki imajo za cilj ustvarjanje dobička. Tako postaja vse bolj vprašljivo celo redno gospodarjenje z gozdovi.

Javnost je zelo negativno ocenjevala delo »Hrvatskih šuma« kot podjetja, ki je bilo ustanovljeno za gospodarjenje z gozdovi zaradi nezadostne informiranosti o gozdno-gojitvenih delih, ki so nujna za vzdrževanje stabilnosti gozdnih ekosistemov.

V javnosti se pomen splošno koristnih funkcij vse bolj veča, vse manj pa pomenijo gozdovi kot vir lesne zaloge. V tej smeri izvira iz javnosti vse več pobud za zaščito določenih gozdnih površin.

Tako »Hrvatske šume« vlagajo veliko strokovnih in materialnih prizadevanj za hkratno zadovoljevanje komercialnih potreb po lesu ob istočasni zaščiti gozdov. Z namenom, da javnosti prikazujejo svoje redne dejavnosti organizirajo »Hrvatske šume« novinarske konference, na katerih prikazujejo javnosti vse ukrepe, ki jih izvajajo pri gojenju in varstvu gozdov.

2.4 Odnosi Hrvatskih šuma d.o.o. z javnostmi

Za komuniciranje z javnostmi imajo »Hrvatske šume« dve ravni:

- Raven Uprave »Hrvatske šume« pokriva splošna vprašanja, organizacijo namenskih srečanj in praznovanje obletnic

- Raven posameznih Gozdnih uprav in podružnic, ki sodelujejo z vrtci, šolami, nevladnimi organizacijami in drugim organizacijami.

Poleg novinarskih konferenc, obveščanje javnosti poteka tudi z odgovori na vprašanja novinarjev. To pomeni ne čakati na novinarjev klic ampak izvajati redno seznanjanje z obvestili za novinarje. Poudariti je potrebno dobro sodelovanje z Zborom novinarjev v Hrvaškem novinarskem društvu pri organizaciji okroglih miz zahtevnejših vsebin.

Glede na to, da se velik del hrvaških gozdov nahaja na krasu, se v obdobju požarne sezone, ki traja od 01.06. do 01.09., organizira intenzivna dejavnost na področju celotne države z enim samim namenom: kako preprečiti nastanek ognja? (prikazi na nacionalni in lokalni TV in radio postajah, veliki plakati ob prometnicah).

Gospodarjenje z oplodnimi in končnimi sečnjami pomeni naenkrat veliko količino sortimentov vrhunske kakovosti. (Foto: Branko Južnič)

Za hrast na Hrvaškem pravijo, da 100 let raste, 100 let živi in 100 let umira. (Foto: Branko Južnič)

Posebno pozornost posvečajo vključevanju v organizacijo obletnic, ki so pomembne za varstvo okolja. Glavni namen je poudariti pomembnost gozdov in splošno koristnih funkcij kot tudi znatno vlogo, ki jo ima pri varstvu okolja gozdarska stroka z gospodarjenjem po načelih trajnosti.

Planinsko društvo »Šumar« pomembno prispeva k medsebojnemu razumevanju med člani drugih planinskih društev in gozdarji. V letu 2003 so za leto 2002 dobili nagrado za najbolje urejeno hrvaško planinsko spletno stran.

In še časopis »Hrvatske šume«, ki ga izdajajo kot pomemben prispevek k promociji gozdarstva. Izdajajo ga mesečno v nakladi 7.000 izvodov, ki jih brezplačno pošiljajo posameznikom in raznim ustanovam (šole, ministrstva, znanstvene ustanove, itd.). Vedno večje število tistih, ki bi ga želeli prejemati potrjuje pravilno grafično opremo in vsebino.

Vsi pomembni podatki o »Hrvatskih šumah« so dostopni tudi na spletni strani.

S pomočjo intraneta, ki ga dnevno dopolnjujejo, skrbijo za čim hitrejšo in točnejšo informacije delavcev o vseh dogodkih, ki se nanašajo na »Hrvatske šume«.

Vse naštetje je strnjen prikaz prizadevanj, ki jih podjetje izvaja za čim boljše komuniciranje z javnostmi. Težijo k čim boljši prepoznavnosti poslovanja in celotne gozdarske stroke. Z informiranjem javnosti o biološki raznovrstnosti se

ustvarja zavest o potrebi in pomembnosti ohranjanja gozdov, ki ustvarja drugačno miselnost in odnos posameznika in skupnosti do raznovrstnosti in pomembnosti gozdov. Tako se javnost vključuje v oblikovanje odločitev, ki se nanašajo na izdelavo planov gospodarjenja z gozdovi. Prav to pa izhaja tudi iz FSC certifikata.

3. POTEK OBISKA IN DELA

Namen našega obiska je bil seznanitev z izkušnjami, ki jih imajo na področju prodaje lesa prek licitacij in gospodarjenjem z gozdovi na zavarovanih območjih.

Deset člansko delegacijo so sestavljali štirje člani Upravnega odbora Združenja za gozdarstvo, pet drugih predstavnikov in sekretar.

Prvi dan, v četrtek, 20.11.2003 smo bili gostje Uprave gozdov Vinkovci, kjer so nam izkušnje pri prodaji gozdnih lesnih sortimentov s pomočjo licitacij predstavili naslednji strokovnjaki »Hrvatskih šuma«:

- 1) Luka Vrhovac, vodja UŠP Vinkovci,
- 2) Ilija Gregorović, namestnik vodje UŠP Vinkovci,
- 3) Damir Tucaković, vodja Komercialnega oddelka UŠP Vinkovci,
- 4) Zlatko Jokić, vodj GO Vrbanja,
- 5) Davor Vukovac, revirni gozdar na GO Vrbanja

Gozdarstvo v času in prostoru

- 6) Andrija Štefančič, svetovalec Uprave HŠ d.o.o.
- 7) Josip Filipović, svetovalec Uprave HŠ d.o.o.
- 8) mr.sc. Stjepan Puljak, vodja Razvojnne službe HŠ d.o.o.
- 9) Petar Milinković, vodja Komercijalne službe HŠ d.o.o.
- 10) Zvonko Peičević, novinar lista »HRVATSKE ŠUME«
- 11) mr.sc. Josip Dundović, svetovalec Uprave HŠ d.o.o.

Problem so nam prikazali na treh objektih na terenu. V vseh treh primerih je šlo za izvedbo končnega seka hrastovega sestoja na že pomlajeni površini. Na prvem objektu je bila sečnja in spravilo lesa že končano, na drugem objektu v teku, na tretjem pa je potekalo samo še spravilo lesa. V vseh treh primerih so bile ob cesti uskladiščene velike količine hrastove hlodovine. Najbolj je seveda izstopala furnirska hlodovina hrasta doba (hrvaško »lužnjak«), tako zaradi velikih dimenzij kot vrhunske kakovosti. Velikih koncentracije visoko kakovostne hlodovine ob kamionski cesti je seveda možno dosegati z načinom gospodarjenja, ki ima pri naših sosedih dolgoročno, lahko rečemo (več) stoletno izročilo. To so nam zelo jasno prikazali na vseh objektih. V končni sek najkasneje tri do štiri leta po oplodni sečnji zajemajo cele oddelke. Objekt, kjer se je odvijala še sečnja in spravilo lesa ima površino 57 ha. V končni sek je zajeto vse drevje, tako da znaša neto posek 10.500 m³. Tak način izvajanja gospodarjenja seveda omogoča napad visokega deleža najkakovostnejše (furnirske) hlodovine na majhni površini.

Za ponazoritev si pogledjmo nekaj podatkov o drevesnih vrstah, količinah in kakovostnih razredih, ki jih prodajo na licitacijah. Podlaga za kakovostno razvrščanje gozdnih lesnih sortimentov je na podlagi Odloka Ministrstva za gospodarstvo JUS, čeprav imajo HRN (hrvaške norme), ki pa so popolnoma povzete po EN (evropske norme). Po dogovoru prodajo še vedno kar od 88,58 % vseh količin jelke do 94,92 % hrasta gradna. Delež hrasta doba prodanega po dogovoru znaša 92,77 %.

Prodajo na licitacijah ločijo posebej za domači in posebej za tuji trg. Na domačem trgu so v obdobju 2000 – 2002 prodali naslednje deleža hlodov po drevesnih vrstah: hrast dob 3,74 %, hrast graden 2,36 %, bukev 1,24 % jesen 1,55 % in jelka 8,83 %. Deleži na tujih trgih so pa naslednji: hrast dob 2,8 %, hrast graden 1,76 %, bukev 4,27 %, jesen

7,3 % in jelka 0,00 %. Največ na tujih licitacijah torej prodajo jesena, po jelki pa ni povpraševanja.

Ponudba, ki je predmet licitacij se vsak petek nahaja na sedežu uprave »Hrvatskih šum« v Zagrebu. Tu se potem vrši licitiranje ponudb iz prejšnjih obdobij in pridobi podatke o količinah, kakovosti drevesni vrsti in lokaciji novih ponudb. Po njihovih podatkih se izklicne cene pri najvrednejših ponudbah, ki znašajo za hrast dob tudi 500 Eur/m³, z licitacijami povečajo za v povprečju 10 do 20 %. Če neka ponudba na licitaciji ni prodana, jo lahko po licitaciji prodajo po izklicni ceni. Če ni zanimanja se po ustreznem postopku izklicna cena zniža. Taka prodaja poteka po principu videno-kupljeno in reklamacij torej ni.

Prodaja na licitacijah na Hrvaškem ni novost in ima dolgo izročilo. Če jo presojam z našega vidika lahko ugotovimo, da morajo biti za to izpolnjeni predvsem naslednji pogoji: ustrezne drevesne vrste, koncentracije sečenj in vrhunska kakovost.

Teh pogojev pri nas ne izpolnjujemo. Treba je vsekakor tudi ugotoviti, da če bi že v preteklosti za to obstajali pogoji, bi bil tudi tak način prodaje najvrednejši sortimentov vsekakor uporabljen. Pri nizkih koncentracijah sečenj, kjer se končni seki izvajajo na majhnih površinah in majhnem deležu visoko kakovostnih sortimentov, ki se pojavljajo na zelo velikih površinah, pa bi stroški licitacij zelo hitro presegle pričakovane učinke licitacije. Za prodajo manj vrednih sortimentov pa tak način ni uporaben ne pri nas in kot vidimo tudi ne na Hrvaškem. Zato Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije in Ministrstvo za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano tudi ne vztrajata na uresničitvi s tem v zvezi izdane Uredbe.

Drugi dan, v petek, 21.11.2003 smo bili gostje Uprave gozdov Osijek, kjer so nam izkušnje z gospodarjenjem z gozdovi na zavarovanih območjih predstavili naslednji strokovnjaki »Hrvatskih šum«:

- 1) mr.sc. Pavle Vratarić, vodja UŠP Osijek
- 2) Drago Vračević, vodja oddelka za urejanje gozdov UŠP Osijek
- 3) Zlatan Mihaljević, vodja GO Tikveš
- 4) mr.sc. Stjepan Puljak, vodja razvojne službe HŠ d.o.o.
- 5) mr.sc. Petar Jurjević, vodja službe za ekologiju HŠ d.o.o.
- 6) Franjo Prebanić, strokovni sodelavec za gojenje gozdov HŠ d.o.o.

Naravni park Kopački rit je poln spomenikov narave (Foto: Branko Južnič)

- 7) Hranislav Jakovac, tajnik »Hrvatskih šumarskog društva«
- 8) dr.sc. Miro Harapin, član Akademije gozdarskih znanosti
- 9) mr.sc. Josip Dundović, svetovalec Uprave HŠ d.o.o.

Gozdarsko združenje je prav v začetku novembra organiziralo posvetovanje o gozdarski politiki na zavarovanih območjih. Interesi so zelo različni. Težnje po ustanavljanju novih zavodov za upravljanje s parki različnih kategorij so močne. Seveda pa to povečuje že tako številne upravljavce in druge sodelujoče v procesu gospodarjenja z gozdovi. Poleg tega to pomeni dodatno obremenjevanje državnega proračuna. Zato so nas zanimale njihove izkušnje tudi s tega področja.

Hrvaška ima zelo dolgo tradicijo varstva narave. V letu 2003 so na podlagi odloka vlade ustanovili Državni zavod za varstvo narave. Zavod za zaščito naravnih redkosti pa je do sedaj zaščetil 44 rastlinskih, 476 živalskih vrst in 450 prostorskih objektov različnih kategorij. Skupaj imajo zaščiten kar 10,33 % hrvaške kopne površine. Pretežni del teh površin pomeni 18 narodnih in naravnih parkov.

Nam so predstavili Naravni park Kopački rit, ustanovljen 1967 leta, s površino 22.894 ha. Gre za nižinsko poplavno področje in veliko raznolikostjo živalskega in rastlinskega sveta. V veliki večini prevladujejo gozdovi. Park upravlja javni zavod z 11 zaposlenimi.

Usklajevanje gozdarske dejavnosti z upravo parka so gozdarji ocenili za zahtevno. Menijo, da

bi morali s parki tam, kjer gozdovi površinsko prevladujejo upravljati gozdarji. Več upravljavcev na isti površini tudi po njihovem mnenju in izkušnjah ni učinkovit način za upravljanje zavarovanih območij.

S tem smo dobili potrjeno tudi našo ugotovitev, ki je bila spoznana na posvetovanju o Gozdarski politiki na zavarovanih območjih. Namreč, z gozdovi, ki v zavarovanih območjih prevladujejo naj upravljajo gozdarji v okviru že obstoječih institucij: Zavod za gozdove Slovenije ali/in gozdarske gospodarske družbe s Skladom kmetijskih zemljišč in gozdov RS v državnih gozdovih. Osnovna kadrovska sestava je primerna, dopolniti jo je potrebno le z nekaterimi predstavniki drugih strok (npr. biologi, geografi, pokrajinski arhitekti, pravniki, itd.).

Iz liste sodelujočih gostiteljev je razvidno, da so nam posvetili izjemno pozornost, ki se je izkazovala prav na vseh področjih: strokovnem, gostiteljskem, kolegijalnem in prijateljskem. Hrvaški kolegi so nas obogatili z zelo obsežnimi in kakovostnimi strokovnimi in turističnimi gradivi, v pretežni meri izdanih pod pokroviteljstvom »Hrvatskih šum«. Za vse to se zato njegovim predstavnikom in Javnemu podjetju »Hrvatske šume« želimo najlepše zahvaliti tudi na tem mestu. Posebna zahvala pa velja mr. sc. Josipu Dundoviću, svetovalcu Uprave HŠ d.o.o., ki je vse to organiziral in vodil.

Franci FURLAN, spec. univ. dipl. inž. gozd.
sekretar Združenja za gozdarstvo